
Наука України в умовах сучасних викликів і загроз: проблеми і пріоритети розвитку (підсумки та наукові доповіді міжнародного симпозіуму)

Science of Ukraine in the context of contemporary challenges and threats: problems and priorities of development (summaries and scientific presentations of the international symposium)

В.А. ЖУРАВЕЛЬ, академік НАПрН України, в. о. президента
Національна академія правових наук України
вул. Пушкінська, 70, Харків, 61024, Україна
e-mail: aprnu@ukr.net

ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ В НИНІШНІХ УМОВАХ

Вельмишановний Анатолію Глібовичу!
Високоповажні учасники та гості симпозіуму!

Перш за все хочу висловити безмежну вдячність Збройним силам України за можливість нашого спілкування на цьому науковому заході, адже сьогодні вже 279-й день героїчного опору та боротьби українського народу проти агресії з боку Російської Федерації. Ми пишаємося нашими захисниками та захисницями, які протистоять найбільшій загрозі XXI століття, медиками та волонтерами, які щодня своєю відданою працею наближають нашу перемогу.

Злочинна неспровокована військова агресія Росії проти України поставила під загрозу не лише існування нашої держави, а й має на меті підірвати стабільності та безпеки всієї європейської спільноти. Українцям випала непроста доля — захищати життя, свободу та мирне майбутнє не лише на своїй землі, а й світові цивілізаційні цінності.

Весь світ знає про мужність українців, про Маріуполь та інші міста-герої, які гідно дали відсіч окупантам. Знає й про Харків — незламне місто, постійні обстріли якого не припиняються й до сьогодні. Але місто живе і працює попри всі виклики та труднощі. Працює й Національна академія правових наук (НАПрН) України, Президія та три наукові установи якої знаходяться саме в Харкові.

В умовах військової агресії проти України Академія та її наукові установи не залишилися осторонь тих викликів, які постали перед нашою державою. Весь науковий потенціал НАПрН України першочергово зосереджений на вирішенні нагальних проблем, пов'язаних із війною, серед яких передусім слід назвати такі:

1. Нормативно-правове забезпечення сфери національної безпеки та оборони. Це, безсумнівно, найактуальніший напрям науково-правових досліджень, оскільки навіть вище політичне керівництво держави визнало, що за 30 років незалежності необґрунтовано мало уваги приділялося саме національній, інформаційній безпеці та обороні. Ключовим у цьому питанні є вдосконалення чинного законодавства. Науковці НАПрН України у взаємодії з Управлінням правового забезпечення Генерального штабу Збройних сил України, Головним юридичним управлінням Апарату Верховної Ради України, профільними комітетами Верховної Ради України беруть участь у законопроектній роботі, спрямованій на вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері національної безпеки та оборони.

2. Забезпечення розслідування військових кримінальних правопорушень і злочинів проти миру, безпеки, людства та міжнародного правопорядку. Безумовно, ніхто й не міг уявити масштаби злочинних дій з боку рашистських загарбників. Так, станом на 23 листопада слідчі Національної поліції розслідують 45 036 кримінальних правопорушень за фактами вчинення військовослужбовцями збройних сил Росії злочинів на території України. Зокрема, 33 723 провадження стосуються порушення законів і звичаїв війни, 9074 — посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, 2057 — колабораційної діяльності, 97 — державної зради, 37 — диверсійної діяльності. При цьому слідчі органи стикаються з певними труднощами, що обумовлені ускладненою процедурою збирання доказової інформації, значним проміжком часу між моментом вчинення кримінально караного діяння і початком досудового розслідування, браком слідів і речових доказів, відкриттям кримінального провадження за фактом, а не стосовно конкретної особи тощо. Науковцями НАПрН України розробляються рекомендації з нівелювання цих проблем і надаються поради слідчим з оптимізації діяльності з розслідування зазначених кримінальних правопорушень.

3. Запровадження механізму відшкодування шкоди та компенсації збитків, заподіяних громадянам України, юридичним особам, державі Україна, природним об'єктам збройною агресією РФ. Це нагальне і водночас занадто складне питання, вирішення якого потребує не тільки розроблення процедури прийняття відповідних рішень, а й запровадження механізму їх реалізації, щоб кожна особа (фізична чи юридична) мала реальну змогу отримати компенсації за збитки, заподіяні агресором. Науковцями НАПрН України за результатами проведених наукових заходів надано конкретні рекомендації відповідним державним і судовим органам.

4. Оновлення національного законодавства та його адаптація до права ЄС, що обумовлено євроінтеграційним розвитком України та на-

буттям статусу держави-кандидата на вступ до ЄС. Наразі всі наукові установи НАПрН України залучені до процесу модернізації правової системи України та вітчизняного законодавства з урахуванням досвіду європейських країн.

5. Надання правої підтримки особам, постраждалим унаслідок військової агресії. Науковцями НАПрН України спільно з іншими установами та закладами вищої освіти створено мережу юридичних консультацій, які на безоплатній основі надавали правову допомогу внутрішньо переміщеним особам, юридичним особам, що постраждали внаслідок військового вторгнення. У липні науковці НАПрН України спільно з викладачами Ужгородського національного університету, представниками Української Гельсінської спілки провели масштабне консультування внутрішньо переміщених осіб щодо порядку звернення до Європейського суду з прав людини із захисту їхніх прав.

Це не вичерпний перелік тих проблем, у вирішенні яких беруть участь науковці НАПрН України. До них ще можна додати й необхідність створення міжнародного трибуналу з покарання воєнних злочинців, репарації та правові підстави для їх реалізації та багато інших, що обумовлює потребу в перегляді деяких фундаментальних тем досліджень, виконуваних науковими установами НАПрН України.

Отже, ми маємо констатувати, що наука — це наш фронт, який потрібно тримати шляхом збереження наукового потенціалу, інфраструктури, кадрів, забезпечення можливості проведення наукових досліджень, що сприятиме інтеграції вітчизняної науки у світовий науковий простір, а отримані результати матимуть вагоме значення в період післявоєнного відновлення України.

Слід зазначити, що між Національною академією наук (НАН) України, яку ми називаємо Великою академією, і Національною академією правових наук України завжди існували творчі, ділові, конструктивні стосунки. Основою цих стосунків була проста людська дружба Бориса Євгеновича Патона та Василя Яковича Тація, нашого першого президента, який, на жаль, у вересні цього року пішов із життя, і це величезна втрата не лише для нашої Академії, а й для всієї правничої спільноти. Однак життя триває і ми готові під проводом НАН України брати активну участь у розробленні загальнодержавних стратегій, концепцій, планів. Тим більше, що у складі НАН України є й представники правової науки.

Ми впевнені, що лише наша спільна наполеглива праця наблизить нас до Перемоги українського народу над державою-агресором і сприятиме ефективному відновленню України.

Вистіймо й переможемо! Слава Україні та її науковцям!